

Szabó Judit*

Zöld átállás a magánjogban: uniós irányelvjavaslat a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról

A zöld átállás („green transition”) kifejezéshez legtöbbször az éghajlat változása elleni küzdelmet társítjuk. Napjainkban egyre sürgetőbbé válik, hogy a fenntarthatóság megteremtése érdekében az emberi értékek és a környezet védelme – amennyire lehetséges – valamennyi, így a gazdasági, a társasági jogi jogviszonyokat szabályozó normák tartalmában is szabályozási célként jelenjen meg, ezzel igyekezvén elősegíteni a megindult káros folyamatok megfékezését. A jelen helyzetben – az energiapiaci átrendeződés miatt – a klímaváltozás elleni küzdelem a gazdasági élet szereplői számára kiegészül egy új kihívással is: energiaerőforrás-hatékony és versenyképes piaci szereplőkké kell válni.

A cikkben a gazdasági társaságokat érintő, a vállalatok számára fenntarthatósági szempontú átvilágítási kötelezettséget előíró irányelvjavaslat¹ (a továbbiakban: irányelvjavaslat) bemutatása történik meg. Ennek tárgyalása még jelenleg is tart, így nem zárható ki, hogy később akár jelentősebb változások is megjelenhetnek a szövegben az egyes tagállami érdekek mentén.²

I. HOGYAN ÉRI EL CÉLJÁT

A FENNTARTHATÓSÁGGAL KAPCSOLATOS VÁLLALATI ÁTVILÁGÍTÁS (CORPORATE SUSTAINABILITY DUE DILIGENCE)?

I.1. AZ IRÁNYELVJAVASLAT NEMZETKÖZI HÁTTERE

Köznap értelemben az átvilágítás mint eszköz több gazdasági területen is alkalmazandó eljárás,³ és azt a célt szolgálja,

hogy a nyújtott szolgáltatással, egyéb üggyel kapcsolatba kerülő partner „megbízhatóságáról” a másik fél meggyőződhesen. Kiemelt érdek fűződhet az átvilágítás elvégzéséhez különböző befektetések vagy cégjogi tranzakciók (egyesülés, felvásárlás) előtt is, hogy világossá váljon a befektető számára, és megalapozott döntést hozzon abban a vonatkozásban, hogy mennyire kockázatos számára az adott ügylet.

A fenntartható működésre épülő vállalatvezetési szemlélet az átvilágítás révén be kell, hogy épüljön a vállalatirányítási rendszerbe (többek között a szabályzatokban való megjelenésével), és fontos eleme az irányelvjavaslatnak a nyilvánosságra hozatalt előíró rendelkezés is, ezzel elősegítve a partneri, fogyasztói bizalom növekedését az adott vállalat irányába.

Az irányelvjavaslat szabályozási célja a fenntarthatósággal kapcsolatos átvilágítás szabályozási kereteinek meghatározása. Ennek előzményeként kiemelhető az ENSZ Közgyűlése által elfogadott, a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend, amely 17 – gazdasági, társadalmi, környezeti – célt⁴ fogalmaz meg. Ezek között találjuk többek között:

- az egészséges élet biztosítását és a jóllét előmozdítását minden korosztály számára (3. cél);
- tartós, befogadó és fenntartható gazdasági növekedést, teljes és termelékeny foglalkoztatást és a méltányos munka elősegítését mindenki számára (8. cél);
- ellenállóképes infrastruktúra kiépítését, az inkluzív és fenntartható iparosítás támogatását és az innováció ösztönzését (9. cél);
- fenntartható fogyasztási és termelési módok kialakítását (12. cél);
- sürgős lépések megtételét a klímaváltozás és hatásai leküzdésére (elismerve az ENSZ Éghajlatváltozási Kezretegyezményének elsődlegességét) (13. cél); valamint
- a végrehajtás eszközeinek erősítését és a Globális Partnerség újjáélesztését a fenntartható fejlődés érdekében (17. cél).

„A következő lépések Európa fenntartható jövőjéért” című bizottsági közlemény⁵ kapcsolja össze az ENSZ által meg-

* Szabó Judit: Igazságügyi Minisztérium, Igazságügyi és Magánjogi Jogalkotásért Felelős Helyettes Államtitkárság, Gazdasági Kodifikációs Főosztály, jogszabály-előkészítő.

1 A fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról és az (EU) 2019/1937 irányelv módosításáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács Irányelvjavaslat [COM/2022/71 final].

2 A tagállamok közül Franciaország (Loi relative au devoir de vigilance) és Németország (Sorgfaltspflichtengesetz) már alkotott nemzeti jogszabályt az irányelvjavaslattal érintett szabályozási körben, így ezen tagállamok erőteljesebb fellépése várható a végső szöveg megállapítása során.

3 Lásd például a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény 3. alcímét az ügyfél-átvilágításról.

4 <https://sdgs.un.org/goals> [Sustainable Development Goals (SDGs)].

5 A következő lépések Európa fenntartható jövőjéért, Európai fellépés a fenntarthatóságért, a Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának [COM(2016) 739 final].

határozott fenntartható fejlődési célokat az uniós szakpolitikai kerettel.

Az irányelvjavaslat a 4. cikkében határozza meg a fenntarthatósággal kapcsolatos átvilágítás főbb tevékenységi elemeit. Ezek a következők:

- az átvilágítás rögzítése a vállalati szabályzatokban;
- a tényleges vagy lehetséges káros hatások azonosítása;
- a lehetséges káros hatások („*potential adverse impacts*”) megelőzése és enyhítése, valamint a tényleges káros hatások („*actual adverse impacts*”) megszüntetése vagy minimalizálása;
- a panaszkezelési eljárás létrehozása és fenntartása;
- az átvilágításra vonatkozó vállalati szabályzat és intézkedések hatékonyságának nyomon követése; valamint
- az átvilágításról szóló nyilvános tájékoztatás.

Az irányelvjavaslat szerinti átvilágítás az emberi jogi és környezetvédelmi hatásokra, kockázatokra fókuszál; az átvilágítás célja a lehetséges vagy tényleges káros emberi jogi és környezeti hatások feltárása, megelőzése, csökkentése.

Azt, hogy mi tekinthető káros emberi jogi, valamint káros környezeti hatásnak, az irányelvjavaslat 3. cikke adja meg.

A káros emberi jogi hatás a védett személyeket érintő káros hatás, amely az irányelvjavaslat melléklete I. részének 2. pontjában felsorolt nemzetközi egyezményekben⁶ rögzített jogok vagy tilalmak, illetve a melléklet I. részének 1. pontjában felsorolt jogok vagy tilalmak megsértéséből ered.

A káros környezeti hatás az irányelvjavaslat melléklete II. részében felsorolt nemzetközi környezetvédelmi egyezmények⁷ szerinti tilalom vagy kötelezettség megsértéséből ered.

I.2. NEM KÖTELEZŐ EREJŰ IRÁNYMUTATÁSOK

A felelős vállalati irányítás megvalósítására, azaz arra, hogy a vállalatok célkitűzései ne csak odáig terjedjenek, hogy „minél rövidebb idő alatt, minél nagyobb nyereségre” tegyenek szert, hanem a hosszú távú fejlődésre, a fenntarthatóságra, szociális értékekre is figyelemmel legyenek, az ENSZ és az OECD is dolgozott ki irányelveket, amelyeket az erre nyitott vállalkozások önkéntesen követhetnek.

A nemzetközi szervezetek dokumentumai gyakorlati segítséget nyújtanak a vállalat iránti elvárások konkretizálásához és az átvilágítási rendszer kialakításához. Megjegyezhető, hogy az irányelvjavaslat kiadásában is nagy szerepe volt ezeknek, ahogy ezt az (5) és (6) preambulumbekzdések is megerősítik.

Az ENSZ 2011. évi, az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó irányelvek, így a jogok védelmére,

6 Például Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, A gyermek jogairól szóló egyezmény, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet egyes egyezményei.

7 Például a hulladékok nem környezetkímélő módon történő kezelésére, gyűjtésére, tárolására és ártalmatlanítására vonatkozó tilalomnak az adott jogrendszer hatályos jogszabályai szerint történő megsértése, a Stockholmi Egyezmény, az ózónréteget lebontó anyagok (azaz CFC-k, halonok, CTC, TCA, BCM, MB, HBFC-k és HCFC-k) előállítására és felhasználására vonatkozó tilalom megsértése az említett anyagoknak a sztratoszferikus ózónréteg védelméről szóló bécsi egyezmény és az azt kiegészítő, az ózónréteget lebontó anyagokról szóló montreali jegyzőkönyv szerinti fokozatos kivezetése után.

tiszteletben tartására és a jogorvoslatra („Védd, Tiszteld, Orvosold”) vonatkozó keretrendszer⁸ tulajdonképpen globális standardnak tekinthető. Ennek három fő területe van. Az egyik kiemelt kérdéskör az állam azon kötelessége, hogy védelmet nyújtson az emberi jogok harmadik felek, így üzleti vállalkozások általi megsértésével szemben. Másrészt a standardok kiterjednek a vállalatok felelősségére az emberi jogok tiszteletben tartása körében, és harmadrészt annak szükségességére hívja fel a figyelmet, hogy a jogsértések áldozatai nagyobb mértékben férjenek hozzá a bírósági és bíróságon kívüli jogorvoslati lehetőségekhez.

Az OECD multinacionális vállalatoknak szóló irányelvét 1976-ban hozták létre, a jelenlegi változatot 2011-ben publikálták, amely az átvilágítást a környezetvédelmi és az irányítási területre is kiterjesztette. Az OECD felelős üzleti magatartásra vonatkozó útmutatása az ENSZ-dokumentumhoz hasonlóan ajánlásokat, standardokat fogalmaz meg annak érdekében, hogy a vállalatok a maguk számára a legmegfelelőbb gyakorlatot tudják kialakítani. Az OECD-részes államok kötelesek Nemzeti Kapcsolattartó Pont (NKP) kialakítására, amely adott esetben konfliktusmegoldó alternatív vitarendezési mechanizmust is kínál.⁹

I.3. AZ IRÁNYELVJAVASLAT UNIÓS JOGI HÁTTERE

A konfliktusok által érintett és nagy kockázatot jelentő térségekből származó ón, tantál, volfrám, ezek ércei és az arany uniós importőrei körében a kellő gondosság elvének megfelelő ellátási láncra vonatkozó kötelezettségek megállapításáról szóló, 2017. május 17-i 2017/821 (EU) európai parlamenti és tanácsi rendelete (a továbbiakban: 2017/821 EU rendelet) kötelező átvilágítási keretet vezet be annak érdekében, hogy az erőforrásokban gazdag, de konfliktusok által érintett, az emberi jogi visszaélések szempontjából nagy kockázatot jelentő térségekben a fegyveres csoportok finanszírozását megakadályozza. A 2017/821 EU rendelet tartalmazza az *ásványok ellátási lánc* fogalmát. Ezen belül különbséget tesz az „*upstream*” és a „*downstream*” fogalma között, az *ellátási láncban alkalmazott szakpolitikai modell* fogalmánál pedig azt rögzíti, hogy ez az ellátási láncra alkalmazott olyan szakpolitika, amely megfelel az OECD kellő gondosságra vonatkozó útmutatása¹⁰ II. mellékletének.

A 2017/821 EU rendelet tehát nem ír elő külön szabályrendszert az átvilágítás kialakításához, hanem az OECD-útmutatásban foglaltak alkalmazását „veszi át”, és ennek keretében külön cikkek szólnak az irányítási rendszerrel kapcsolatos és a kockázatkezelési kötelezettségekről.

A fenti előzményként említett aktuson kívül a továbbiakban még ezen alponthoz hivatkozott uniós jogi aktusok további közös jellemzője, hogy azok, az 1. pont alatt már ismertetett ENSZ fenntartható fejlődési menetrendje mellett,

8 UN Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations ‘Protect, Respect and Remedy’ Framework (UNGPs).

9 Magyarországon a Magyar Nemzeti Kapcsolattartó Pont tölti be ezt a szerepet [https://oecd.kormany.hu/oecd-nkp].

10 A konfliktusok által érintett és nagy kockázatot jelentő térségekből származó ásványok felelősségteljes ellátási lánc tekintetében követendő, kellő gondosságról szóló OECD-útmutatás.

az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye keretében elfogadott Párizsi Megállapodásra¹¹ is utalnak a szabályozás kibocsátásának előzményeként. A Párizsi Megállapodás célja többek között, hogy a Keretegyezmény és annak célkitűzése megvalósításának elősegítése során a globális átlaghőmérséklet emelkedését jóval az iparosodás előtti átlaghőmérsékletnél 2 °C-kal magasabb hőmérséklet szintje alatt tartsa, egyúttal arra törekedve, hogy a hőmérséklet-emelkedés az iparosodás előtti átlaghőmérséklet feletti 1,5 °C mértékre korlátozódjon. További cél az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásaihoz való alkalmazkodás képességének növekedése, az éghajlatváltozással szembeni ellenálló képesség fejlődése, valamint támogatandó az üvegházhatású gázok alacsony szintű kibocsátása.¹²

Valamennyi jogi aktus preambulumban megerősítésre kerül, hogy „az uniós gazdaság hosszú távú versenyképességének biztosításához döntő fontosságú a fenntarthatóság, valamint az átállás a biztonságos, klímasemleges, az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens, nagyobb erőforrás-hatékonyágú és körforgásos gazdaságra. A fenntarthatóság régóta központi helyet foglal el az uniós projektben, és az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) tükrözi annak szociális és környezeti vonatkozásait.”

A pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről szóló 2019. november 27-i 2019/2088/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: 2019/2088/EU rendelet)¹³ a végső befektetőknek címzett közzétételek kialakítására vezet be harmonizált követelményeket,¹⁴ ezzel segítve a befektetési döntéshozatal és a pénzügyi tanácsadási folyamatok során a fenntarthatósági kockázatok integrálásáról, a fenntarthatóság szempontjából káros hatások figyelembevételéről, a fenntartható befektetési célokról vagy a környezeti vagy társadalmi jellemzők előmozdításáról szóló információk rendelkezésre állását a döntéshozatalnál.

A 2019/2088/EU rendelet tartalmazza a *fenntarthatósági tényezők* fogalmat,¹⁵ amelyet úgy azonosít, hogy ezek a környezeti, társadalmi és munkavállalói kérdések, az emberi jogok tiszteletben tartása, valamint a korrupció és a vesztegetés elleni küzdelemmel kapcsolatos kérdések.

A fogalom bevezetése felfogható úgy is, mint a fenntarthatóságot célzó ESG („*Environmental, Social, Governance*”) szemlélet beépítése a szabályozásba.¹⁶ A mozaikszó a fenntarthatósági értékek mentén megfogalmazott környezeti, társadalmi és vállalati irányítási szempontok érvényesítését jelenti

az adott tevékenységgel, termékkel kapcsolatban, jelen esetben például a pénzügyi piaci szereplő tevékenységére és a pénzügyi termékekre vonatkozóan. Az ESG céljai „beemelésével” a pénzügyi kockázatok mellett a fenntarthatósági kockázatok értékelése, figyelembevétele segíti elő a szektor „zöldebbé válását”.

A 2019/2088/EU rendelethez több, ún. „*Regulatory Technical Standards*” (RTS) is kapcsolódik. A rendeletben megadott felhatalmazás alapján ezeket az európai felügyeleti hatóságok vegyes bizottság keretében dolgozták ki. Ezek közé tartozik a társadalmi fenntarthatósággal foglalkozó 4. cikk (7) bekezdés szerinti RTS. Ez a társadalmi és munkavállalói kérdések, az emberi jogok tiszteletben tartása, valamint a korrupció és a vesztegetés elleni küzdelem területén felmerülő káros hatásokkal kapcsolatos fenntarthatósági mutatókra vonatkozik.

A 2019/2088/EU rendeletet is módosította¹⁷ a *fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról, valamint az (EU) 2019/2088 rendelet módosításáról* szóló 2020. június 18-i (EU) 2020/852 európai és parlamenti tanácsi rendelet (a továbbiakban: taxonómia rendelet).¹⁸

A taxonómia rendelet a fenntartható gazdasági tevékenységekre vonatkozó egységes kritériumrendszert hoz létre, ezzel többek között a pénzügyi termékek vagy vállalati kötvények fenntarthatóként történő forgalmazásához egységes követelményrendszert kell teljesíteni a belső piacon, így elkerülve a piaci széttagoltságot.

A taxonómia rendelet 2. cikk (2) bekezdése alapján a rendelet a pénzügyi termékeket rendelkezésre bocsátó pénzügyi piaci szereplők mellett alkalmazandó az olyan vállalkozásokra is, amelyek a 2013/34/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 19a., illetve 29a. cikke alapján nem pénzügyi kimutatást, illetve összevont (konszolidált) nem pénzügyi kimutatást kötelesek közzétenni. A taxonómia rendelet 8. cikke *A vállalkozások átláthatósága a nem pénzügyi kimutatásokban* cím alatt előírja, hogy: „*Bármely vállalkozás, amely a 2013/34/EU irányelv 19a. vagy 29a. cikke alapján nem pénzügyi információkat köteles közzétenni, a nem pénzügyi kimutatásában vagy összevont (konszolidált) nem pénzügyi kimutatásában tájékoztatást ad arról, hogy a vállalkozás tevékenységei milyen módon és mértékben kapcsolódnak környezeti szempontból fenntarthatóknak minősülő gazdasági tevékenységekhez e rendelet 3. és 9. cikke szerint.*”

A taxonómia rendelet 8. cikkében hivatkozott 2013/34/EU irányelv 19a. és 29a. cikkeit a 2013/34/EU irányelvnek a nem pénzügyi és a sokszínűséggel kapcsolatos információknak bizonyos nagyvállalkozások és vállalatcsoportok általi közzé-

11 Magyarországon az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben Részes Feleknek 21. Konferenciáján elfogadott Párizsi Megállapodás kihirdetéséről szóló 2016. évi L. törvény hirdette ki.

12 A Párizsi Megállapodás végrehajtására került elfogadásra a klímasemlegesség elérését célzó keret létrehozásáról és a 401/2009/EK rendelet, valamint az (EU) 2018/1999 rendelet módosításáról szóló, 2021. június 30-i (EU) 2021/1119 európai parlamenti és tanácsi rendelet (európai klíma-rendelet).

13 Angol rövidítése SFDR: Sustainable Finance Disclosure Regulation.

14 Magyarországon az MNB látja el a pénzügyi szolgáltatási ágazatban a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről szóló, 2019. november 27-i (EU) 2019/2088 európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtását [lásd a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 40. § (34) bekezdését].

15 2019/2088/EU rendelet 2. cikk 24. pont.

16 Az ESG „keretrendszerben” nincsenek szterderdek, csak általános konszenzus arról, hogy milyen fő témákat fed le.

17 Kiegészíti a közzétételi követelményeket, ezzel ellenőrizhetővé válik, hogy a pénzügyi piaci szereplők megfelelnek-e a taxonómia rendeletnek.

18 Az MNB látja el a 4. § (9) bekezdésében meghatározott feladatkörében a fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról, valamint az (EU) 2019/2088 rendelet módosításáról szóló, 2020. június 18-i (EU) 2020/852 európai parlamenti és tanácsi rendelet 5–7. cikkének végrehajtását [lásd a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 40. § (33) bekezdését].

19 A taxonómia rendelet 9. cikke szerinti célkitűzések: az éghajlatváltozás mérséklése, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a vízi és tengeri erőforrások fenntartható használata és védelme, a körforgásos gazdaságra való átállás, a szennyezés megelőzése és csökkentése, a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása.

tétele tekintetében történő módosításáról szóló, 2014. október 22-i 2014/95/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: 2014/95/EU Irányelv)²⁰ iktatta be.

A meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról, a 2006/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2013. június 26-i 2013/34/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: számviteli irányelv) hivatkozott rendelkezései szerint „azon közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységnek minősülő nagyvállalkozásoknak, amelyek mérlegfordulónapjukon túllépi az adott üzleti évben foglalkoztatottak átlagos létszámára vonatkozóan 500 főt előíró kritériumot, a vezetés beszámolójába bele kell foglalniuk a vállalkozás fejlődésének, teljesítményének, helyzetének és tevékenységei hatásának megértéséhez szükséges mértékben legalább az alábbi, környezetvédelmi, szociális és foglalkoztatási kérdésekre, az emberi jogok tiszteletben tartására, a korrupció elleni küzdelemre és a megvesztegetés kérdéseire vonatkozó információkat tartalmazó nem pénzügyi kimutatást az alábbiak szerint:

- a) a vállalkozás üzleti modelljének rövid leírása;
- b) a vállalkozás által az e kérdésekkel kapcsolatban követett politikák leírása, utalva az alkalmazott átvilágítási eljárásokra;
- c) e politikák eredményei;
- d) a vállalkozás műveleteivel, többek között – indokolt esetben és az arányosságra is figyelemmel – üzleti kapcsolataival, termékeivel vagy szolgáltatásaival összefüggésben az e kérdésekkel kapcsolatos legfőbb kockázatok, amelyek valószínűleg hátrányos hatásokkal járhatnak e területeken, és e kockázatok vállalkozás általi kezelésének módja;
- e) azon kulcsfontosságú, nem pénzügyi jellegű teljesítménymutatók, amelyek lényegesek az adott üzleti tevékenység szempontjából.²¹

A számviteli irányelv tartalmazza, hogy a fenti információk szolgáltatásának előírása során a vállalkozások támaszkodhatnak a nemzeti, az uniós vagy a nemzetközi keretekre, és amennyiben így tesznek, a vállalkozásoknak meg kell jelölniük, hogy mely keretekre támaszkodtak.

A Párizsi Megállapodás mellett szólnunk kell még az Európai Bizottság „Az európai zöld megállapodásról” szóló közleményéről,²² amely megfogalmazza azt is, hogy „a vállalkozásoknak és a pénzügyi intézményeknek nagyobb mértékben kell majd nyilvánosságra hozniuk az éghajlattal és a környezettel kapcsolatos adataikat, hogy a befektetők teljes körű tájékoztatást kaphassanak beruházásaik fenntarthatóságáról. A Bizottság ezért felül fogja vizsgálni a nem pénzügyi információk közzétételéről szóló irányelvet.”

Ezen célkitűzés eredményeként került kiadásra a 2013/34/EU irányelvnek, a 2004/109/EK irányelvnek, a 2006/43/EK irányelvnek és az 537/2014/EU rendeletnek a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolás tekintetében történő

módosításáról szóló javaslat,²³ amelynek egyik fő célja, hogy a javasolt fenntarthatósági beszámolási standardok révén a társaságokra vonatkozó beszámolási követelmények összhangban legyenek a taxonómia rendelettel. Egyes vélekedések szerint a szabályozási javaslat az Európai Unió ESG jelentés tételi keretrendszerét fekteti le. A javaslat a számviteli irányelv hatályos rendelkezéseihez képest a kötelezetti kört is kibővíti.²⁴

A COREPER június 29-i ülésén hagyta jóvá a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolásra vonatkozó javaslat 2022. június 21-i trilóguson kialakított végleges kompromisszumos szövegét.

II. AZ IRÁNYELVJAVASLAT RENDELKEZÉSEI

II.1. A FENNTARTHATÓSÁGI VÁLLALATI ÁTVILÁGÍTÁS SZABÁLYAI

Az I.2. pont alatt hivatkozott uniós jogi aktusok az irányelvjavaslat részbeni előzményeként is értékelhetők. Maga az irányelvjavaslat a preambulumbekzdéseiben nem, de a Bizottság a kiadás indokaként utal arra, hogy a fenntartható vállalatirányítást az említett szabályzók közvetett módon ösztönözték.

Az irányelvjavaslat indokolása tartalmazza, hogy az irányelvjavaslat és a vállalati fenntarthatósági beszámolási irányelvjavaslat összefügg egymással azon okból, mely szerint az ott előírt információgyűjtés alapjai lehetnek az irányelvjavaslat szerinti káros hatások azonosítására előírt átvilágítási kötelezettség keretében kialakítandó folyamatok.

Az irányelvjavaslat ezenkívül támogatja a 2019/2088/EU rendeletet is, mivel ennek alapján nyilatkozat-közzétételi kötelezettség áll fenn a befektetési döntések fenntarthatósági tényezőkre gyakorolt főbb káros hatásai tekintetében alkalmazandó átvilágítási politikáról.

Az irányelvjavaslat kiegészíti a taxonómia rendeletet is, mert segítséget jelent abban, hogy a befektetők felelős és fenntartható vállalatokba fektessék tőkéjüket azáltal, hogy az irányelvjavaslat alapján a befektetők részletesebb tájékoztatást kaphatnak a taxonómia rendelet 18. cikke szerinti – a gazdasági tevékenység környezeti szempontból fenntarthatóvá történő minősítéséhez szükséges – minimális biztosítékokkal kapcsolatban.²⁵

20 Angol rövidítése: NFRD (Non-financial Reporting Directive).

21 A szabályok implementálása a magyar jogrendszerbe a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény *Nem pénzügyi kimutatás* alcímébe történt meg.

22 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az európai zöld megállapodás [COM(2019) 640 final].

23 Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) – Vállalati fenntarthatósági beszámolási (jelentéstételi) irányelv.

24 Fenntarthatósági beszámolást kell teljesítenie a számviteli irányelv 3. cikk (4) bekezdése szerinti nagyvállalatnak, a 2. cikk (1) bekezdés a) pontja szerinti kis- és középvállalkozásnak.

25 A 18. cikk meghatározása szerint a minimális biztosítékok egy olyan vállalkozás által alkalmazott eljárások, amely gazdasági tevékenységet folytat annak érdekében, hogy biztosítsa az összhangot a következőkkel: az OECD multinacionális vállalkozásokra vonatkozó irányelvei és az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelvek, beleértve a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek a munka világára vonatkozó alapvető elvekről és jogokról szóló nyilatkozatában azonosított nyolc alapvető egyezményben, valamint az Emberi Jogok Nemzetközi Törvényében rögzített elveket és jogokat.

II.2. AZ ÁTVILÁGÍTÁSSAL ÉRINTETT VÁLLALATOK – ALANYI KÖR

Az irányelvjavaslat személyi hatályának kiindulási pontja a vállalat (*company*) fogalma.²⁶ Ez négy kategóriát jelent. Az első három a számviteli irányelv mellékleteire vonatkozó merev hivatkozással kerül meghatározásra.²⁷

A negyedik kategória a szabályozott pénzügyi vállalkozásokat jelenti. A fogalom pontos szövegezése fontossá válhat az előzőekben bemutatott, a fenntartható finanszírozás elősegítését célzó 2019/2088/EU rendelet és a taxonómia rendelettel való összefüggés miatt is. Itt az irányelvjavaslat az egyes pénzügyi szabályozási uniós aktusokra vonatkozó merev hivatkozás formájában adja meg a felsorolást az ekként minősülő vállalatokról azzal, hogy tartalmazza, hogy a pénzügyi vállalkozási minőség független annak jogi formájától.

Az átvilágítási kötelezettség személyi hatályára vonatkozó előírás²⁸ külön rendelkezik a valamely tagállam szabályai szerint létrejött vállalatokról (EU-s vállalatok) és a harmadik ország jogszabályai szerint létrejött vállalatokról.

Az EU-s vállalatokra foglalkoztatotti és árbevételi „küszöb” vonatkozik, amelynek nagysága függ attól, hogy a vállalat az irányelvjavaslat szerinti nagyhatású ágazatban²⁹ működik-e, vagy sem.

Az átvilágítási kötelezettséget teljesítenie kell az EU-s vállalatnak, ha átlagosan több mint 500 munkavállalót foglalkoztat és nettó piaci árbevétele meghaladta a 150 millió EUR-t,³⁰ ha nagyhatású ágazatban működik, akkor munkavállalói létszáma több mint 250 fő, az árbevétele pedig 40 millió EUR felett van, feltéve, hogy ennek legalább 50%-a nagyhatású ágazatban keletkezett.

A harmadik ország jogszabályai szerint létrejött vállalkozások esetén a jogbizonytalanság elkerülése érdekében munkavállalói küszöbértéket nem, csak árbevételi értékhatárt állapítanak meg azzal, hogy ez az Unióban elért árbevételre értendő. A bevételi értékhatár ebben az esetben (is) 150 millió EUR, a nagyhatású ágazatban 40 millió EUR-t meghaladó, legfeljebb 150 millió EUR-t elérő árbevétel, utóbbi esetben

szintén feltétel, hogy az árbevétel 50%-a nagyhatású ágazatban keletkezzen.

Felmerülhet kérdésként, mennyiben lehetséges uniós szabályozás körébe vonni harmadik ország joga szerint működő vállalkozásokat. Ezzel kapcsolatban az mondható el, hogy az irányelvjavaslat célja, hogy valamennyi, a belső piacon működő vállalat járuljon hozzá a gazdaságok és társadalmak fenntartható fejlődéséhez és fenntarthatósági átállásához (lásd a (14) és (23) preambulumbekzdésben foglaltakat). Az irányelvjavaslat a belső piachoz való „kötődést” nem letelepedettséghez (pl. fióktelep, telephely megléte), hanem a belső piacon kifejtett tevékenységből származó árbevételhez köti. Az irányelvjavaslat egyes rendelkezései (pl. igazgatók gondossági kötelezettsége) a harmadik országbeli vállalatokra nem vonatkoznak, mert ez már az uniós jog „túlterjeszkedését” jelentené, de a nemzetközi célkitűzésekben is nevesített értékek érvényesítését előmozdító szabályokat, ha az adott vállalkozás a részére egyébként biztosított „szabadságával élve” tevékenységet folytat az Unió területén, nekik is alkalmazniuk kell.

Annak érdekében, hogy ezen vállalatok is eredményesen felügyelhetőek legyenek, az irányelvjavaslat 16. cikke meghatalmazott képviselő kijelölését írja elő, aki a működés helye szerinti tagállamban rendelkezik székhellyel vagy lakóhellyel.

Az irányelvjavaslattal kapcsolatban, annak alátámasztására, hogy nem keletkezett túlzott és az elérni kívánt céllal arányban nem álló kötelezettséget, gyakran lehet hallani érvként, hogy a kkv-kra nem terjed ki. Ez igaz abból a szempontból, hogy a személyi hatályra vonatkozó rendelkezések alapján nem esnek a hatály alá, de ahogy látni fogjuk, a II.2. pontban kifejtettek mégis azt eredményezik, hogy átvilágítással érintett üzleti partnerként érinti őket a kötelezettség teljesítése („közvetett” módon). Megemlíthető az is, hogy a kkv minőségbesorolásánál az irányelvjavaslat fogalma alapján³¹ a vállalatcsoporti szintű adatokat kell figyelembe venni, ami hátrányosabb az egyedi szinten történő adatok figyelembevételénél.

II.3. A KÖTELEZETTSÉG TELJESÍTÉSE – TÁRGYI HATÁLY, INTÉZKEDÉSEK

Az irányelvjavaslat 1. cikke adja meg annak leírását, hogy az átvilágítás mire terjed ki, és az I. pont alatt idézett 4. cikk azt mondja ki, hogy maga az átvilágítás milyen tevékenységeket (folyamatokat) foglal magában.

A vállalatoknak az emberi jogokra gyakorolt tényleges és lehetséges káros hatásokkal kapcsolatos kötelezettségei a saját tevékenységük, a leányvállalataik tevékenységei és az értéklánc azon szereplői által végzett tevékenységek tekintetében állnak fenn, amelyekkel a vállalat tartós üzleti kapcsolatot ápol.

Az átvilágítás terjedelmének meghatározásával kapcsolatban a szabályozás szempontjából kulcsfogalmak az értéklánc („*value chain*”) és a tartós üzleti kapcsolat („*established business relationship*”)³² fogalmának vizsgálata és megértése.

26 Irányelvjavaslat 3. cikk a) pont.

27 A számviteli irányelv I. és II. melléklete tagállamonként nevesített vállalkozástípusokat ad meg. Ennek alapján társaság a fenntarthatósági átvilágítás alkalmazásában a számviteli irányelv I. mellékletében felsorolt jogi személy, ide „sorolando” a harmadik ország joga szerint az I. mellékletben felsorolt formákhoz hasonló formában létrehozott jogi személy is, és a II. mellékletben felsorolt valamely társasági formában létrehozott jogi személy, ha az előzőekben írt („I. melléklet szerinti”) társasági formában létrehozott vállalkozásokból áll.

28 Irányelvjavaslat 2. cikk (1) és (2) bekezdés.

29 Textilíák, bőr- és kapcsolódó termékek (többek között lábbelik) gyártása, valamint textilíák, ruházati termékek és lábbelik nagykereskedelme; mezőgazdaság, erdészet, halászat (az akvakultúrát is beleértve), élelmiszeripari termékek gyártása, valamint mezőgazdasági nyersanyagok, élő állatok, fa, élelmiszerek és italok nagykereskedelme; ásványkincsek kitermelése, alapvető fémtermékek, egyéb nemfém ásványi termékek és fémfeldolgozási termékek gyártása (a gépek és berendezések kivételével), valamint ásványkincsek, ásványi alapanyagok és köztes termékek nagykereskedelme.

30 Vö. a számviteli irányelv szerinti nagyvállalkozások az olyan vállalkozások, amelyek a mérlegfordulónapjukon a következő három kritérium közül legalább kettőnek a határértékét túllépik: mérlegfösszeg: 20 000 000 EUR; nettó árbevétel: 40 000 000 EUR; az üzleti évben foglalkoztatottak átlagos létszáma: 250.

31 Irányelvjavaslat 3. cikk i) pontja.

32 Irányelvjavaslat 3. cikk e), f) és g) pontjai.

Az értéklánc egy adott vállalat által végzett árutereléshez vagy szolgáltatásnyújtáshoz kapcsolódó tevékenységek sora, ideértve a termékek vagy szolgáltatások fejlesztését, a termékek felhasználását és ártalmatlanítását, valamint a vállalat által a beszerzési („*upstream*”) és az értékesítési („*downstream*”) láncon belül kialakított tartós üzleti kapcsolatokkal összefüggő tevékenységeket.

A fogalom tartalmi elemei „igazodnak” a tárgyi hatály meghatározásához, ugyanis a saját tevékenység tekintetében nevesítésre kerül a termék, a szolgáltatás fejlesztése, a termék felhasználása, ártalmatlanítása. Az „*upstream*” és „*downstream*” terminológia az I.2. pont alatt hivatkozott 2017/821 EU rendeletben (konfliktusos ásványrendelet) szintén használatos. Ott, mivel konkrét tevékenységről (ásványok behozatala, feldolgozása) van szó, konkrétan meghatározzák, hogy az *upstream* az ásványok ellátási láncának a kitermelési helyüktől a kohóig és finomítóig tartó szakasza, a *downstream* pedig a fémek ellátási láncának a kohókat és finomítókat követő szakasztól a késztermékig tartó szakasza.³³

A szabályozott pénzügyi vállalkozások esetén az értéklánc a szóban forgó *szolgáltatások nyújtása* tekintetében csak az érintett kölcsön-, hitel- és egyéb pénzügyi szolgáltatásokat igénybe vevő *ügyfelek tevékenységeit*, valamint azoknak az azonos csoporthoz tartozó más vállalatoknak a tevékenységeit foglalja magában, amelyek tevékenysége a szóban forgó szerződéshez kapcsolódik. Fontos, hogy az említett szabályozott pénzügyi vállalkozások *értéklánca nem terjed ki azokra a kkv-kra*, amelyek kölcsönt, hitelt, finanszírozást, biztosítást vagy viszontbiztosítást vesznek igénybe az említett szervezektől.

A fogalmi meghatározás ezen részében tulajdonképpen az irányelvjavaslat tárgyi hatálya alóli kivételszabály fogalmazódik meg a pénzügyi vállalkozás adott tevékenységei esetén, ugyanis ha ezek igénybevevője kkv, akkor nem áll fenn az átvilágítási kötelezettség.

Az irányelvjavaslat szempontjából „releváns” *tartós üzleti kapcsolati minőség* megállapítása két lépcsőben történik anynyiban, hogy az irányelvjavaslat megadja, mi tekinthető üzleti kapcsolatnak, majd a tartós üzleti kapcsolat fogalmánál azt adja meg. Tartós üzleti kapcsolat „*az olyan közvetlen vagy közvetett üzleti kapcsolat, amely intenzitását vagy időtartamát tekintve tartós, vagy várhatóan tartós lesz, és amely nem elhanyagolható vagy csupán kiegészítő részét képezi az értékláncnak*”.

Az üzleti kapcsolat definíciója szerint olyan vállalkozóval, alvállalkozóval vagy más jogi személlyel („partnerrel”) fennálló kapcsolat,

- amellyel a vállalat kereskedelmi megállapodást kötött; vagy
- amelyek a vállalat finanszírozást, biztosítást vagy viszontbiztosítást nyújt; vagy

33 Megjegyezhető, hogy a konfliktusos ásványrendelet magyar fordítása meghagyja az angol terminológiát, az ott külön bevezetett fogalmakkal kapcsolatban a rendelet pl. azt írja elő, hogy „*Az ásványokat vagy fémeket behozó uniós importőrök a velük közvetlen kapcsolatban lévő downstream vevők rendelkezésére kell, hogy bocsássák a kellő gondosság elvének megfelelő ellátási lánc keretében megszerzett és megőrzött összes információt, kellő figyelemmel az üzleti titoktartásra és a versennyel kapcsolatos egyéb szempontokra*” [lásd 7. cikk (2) bekezdésében].

- amely a vállalat termékeivel vagy szolgáltatásaival kapcsolatos üzleti tevékenységet végez a vállalat javára vagy nevében.³⁴

Az irányelvjavaslat szövegezésével kapcsolatban elmondható, hogy az üzleti kapcsolat tartósságának minősítéséhez megadott „tartalmi ismérvek” (intenzitás, időtartam) alapján a vállalatoknak van „mozgástere” a minősítés elvégzésénél, bár elviekben a „*várhatóan tartós lesz*” fordulatra figyelemmel már a kapcsolat létrejöttkor minősíteni kell majd azt, illetve a tartós jelleget rendszeresen értékelni is kell.³⁵

Az irányelvjavaslat 6–8. cikkei tartalmazzák a tényleges és a lehetséges káros hatások azonosításával, a lehetséges káros hatások megelőzésével, valamint a tényleges káros hatások megszüntetésével kapcsolatos szükséges intézkedéseket. Ezek között szerepel a megelőző/korrekciós intézkedési terv kidolgozása, végrehajtása, a szerződéses biztosíték kérése a közvetlen/tartós üzleti kapcsolatban álló közvetlen üzleti partnertől arra, hogy az gondoskodni fog a vállalat magatartási kódexének és intézkedési tervének betartásáról. Ha az előbbi intézkedésekkel nem lehet a káros hatást megelőzni, kellő mértékben enyhíteni, megszüntetni vagy mértékét minimalizálni, akkor kötelező a kapcsolat felfüggesztése, súlyos káros hatás esetén³⁶ pedig az üzleti kapcsolatot a vállalkozásnak meg kell szüntetnie.

A kkv-kat védő előírás, hogy azoknak a kkv-knak, amelyekkel a vállalat tartós üzleti kapcsolatban áll, és amelyek életképességét veszélyezteti a magatartási kódex vagy az intézkedési terv betartása, célzott és arányos támogatást kell nyújtani. Külön is megjelenik, hogy ha kkv-któl kérnek szerződéses biztosítékot vagy velük kötnek szerződést, a feltételeknek tisztességesnek, észszerűnek és megkülönböztetésmentesnek kell lenniük.

Az intézkedési tervek mellett „adminisztratív” kötelezettséget ír elő az irányelvjavaslat 5. és 15. cikke. Előbbi az átvilágítási szabályzat, ennek keretében magatartási kódex („*code of conduct*”) alkalmazását, utóbbi pedig az éghajlatváltozás elleni küzdelem elősegítése érdekében az EU-s vállalatok számára klímavédelmi terv készítését írja elő. Ha az éghajlatváltozás jelentős kockázatot jelenthet, a vállalat tevékenységében kibocsátáscsökkentési célokat is meg kell fogalmazni.

34 Megemlíthető, hogy az uniós jogban az üzleti kapcsolat fogalma máshol is „megjelenik” és ez „mintaként” szolgált az irányelvjavaslat kidolgozása során is: a *pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről*, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2015. május 20-i 2015/849 (EU) európai parlamenti és tanácsi irányelv szerint „üzleti kapcsolat”: olyan üzleti, szakmai vagy kereskedelmi kapcsolat, amely a kötelezett szolgáltató szakmai tevékenységéhez kapcsolódik, és amely a kapcsolat létesítésekor tartósan mutatkozik (lásd 3. cikk 13. pontjában).

35 A kiadott irányelvjavaslat 1. cikk (1) bekezdés második albekezdése szerint az üzleti kapcsolatok „tartós” jellegét rendszeresen, legalább 12 havonta értékelni kell.

36 A 3. cikk 1) pontja alapján súlyos káros hatás a környezetre vagy az emberi jogokra gyakorolt olyan káros hatás, amely jellegénél fogva különösen fontos, jelentős számú személyt, illetve jelentős területet érint, visszafordíthatatlan, vagy a hatás jelentkezése előtt fennálló helyzet helyreállításához szükséges intézkedésekre tekintettel különösen nehezen orvosolható.

III. AZ ÁTVILÁGÍTÁSI KÖTELEZETTSÉG TELJESÍTÉSE ÉRVÉNYESÜLÉSÉT ELŐSEGÍTŐ SZABÁLYOZÁSI „BIZTOSÍTÉKOK”

Az irányelvjavaslat kiadásának egyik jogalapja az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 50. cikke. Az EUMSZ 50. cikke (2) bekezdésének g) pontja hatáskörrel ruhazza fel az EU-t, hogy eljárjon a letelepedési szabadság valamely meghatározott tevékenység tekintetében történő megvalósítása érdekében, különösen azért, hogy „a szükséges mértékben összehangolja azokat a biztosítékokat, amelyeket a tagállamok az 54. cikk második bekezdése szerinti társaságoktól a tagok és harmadik személyek érdekeinek védelme céljából megkövetelnek, annak érdekében, hogy az ilyen biztosítékokat egyenértékűvé tegyék az Unión belül”.

A Bizottság ezen jogalapra vezeti vissza a vállalati igazgatók feladataira és az átvilágítás végrehajtását szolgáló vállalatirányítási rendszerekre vonatkozó szabályozás kialakítását, továbbá ezen szabályok tekinthetők a vállalatok tagjai és érdekelt felei érdekeinek védelmét szolgáló előírásoknak.

Az irányelvjavaslat tárgyi hatálya keretében rögzíti, hogy tartalmazza az előírt kötelezettségek megsértésével kapcsolatos felelősség szabályait.³⁷ Az 1.1. pont utal arra, hogy a Nemzeti Kapcsolattartó Pontok adott esetben konfliktusmegoldó alternatív vitarendezési fórumként is szolgálnak. Az irányelvjavaslatban a polgári jogi felelősség szabályai megállapításával azonban a mulasztás miatt bekövetkezett káros hatás esetén megnyílik a károsult joga az igazságszolgáltatás „igénybevételéhez”.

III.1. PANASZKEZELÉSI ELJÁRÁS

Az irányelvjavaslat 9. és 19. cikkében is használja a „megalapozott aggály” fogalmat. A 19. cikk szerint, ha objektív körülmények alapján megalapozottan feltételezhető, hogy valamely vállalat nem tartja be az irányelv alapján elfogadott nemzeti rendelkezéseket, a megalapozott aggályok bármely felügyeleti hatósággal megoszthatók.

A panaszkezelési eljárásról szóló 9. cikk szerint a vállalatoknak biztosítaniuk kell a panasztétel lehetőségét arra az esetre, ha a tényleges vagy lehetséges káros emberi jogi és környezeti hatásokat illetően megalapozott aggályok merülnek fel saját működésükkel, leányvállalataik működésével és értékláncukkal kapcsolatban.

A vállalatoknak létre kell hozniuk egy, a panaszok kezelésére szolgáló eljárást, valamint tájékoztatniuk kell az érintett munkavállalókat és szakszervezeteket az ebben foglaltakról.

Panasztételre jogosultak azok a személyek, akiket káros hatás ért, vagy akikről alapos okkal feltételezhető, hogy káros hatás érheti őket, illetve az érintett értékláncban dolgozó személyek képviselőit, illetve az érintett értékláncban dolgozó személyek képviselőit, valamint az érintett értékláncban dolgozó személyek képviselőit, valamint az érintett értékláncban dolgozó személyek képviselőit, valamint az érintett értékláncban dolgozó személyek képviselőit, valamint az érintett értékláncban dolgozó személyek képviselőit.

A panaszosok jogosultak a panasszal kapcsolatban megfelelő visszajelzést kérni a vállalattól és megfelelő szintű egyez-

tetést tartani a vállalat képviselőivel a panasz tárgyát képező lehetséges vagy ténylegesen súlyos káros hatások megvitatása érdekében.

III.2. IGAZGATÓK GONDOSSÁGI KÖTELEZETTSÉGE, AZ ÁTVILÁGÍTÁS KIALAKÍTÁSÁÉRT VALÓ FELELŐSSÉG

Az irányelvjavaslat két külön cikkben³⁸ szól az igazgatók gondossági kötelességéről és arról, hogy felelősséggel tartoznak az átvilágítási intézkedések (átvilágítási szabályzat) bevezetéséért és felügyeletéért.

Az irányelvjavaslat tartalmaz igazgató és igazgatótanács fogalmat is.³⁹ Előbbi tartalmában megegyezik a 2007/36/EK irányelvnek a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzése tekintetében történő módosításáról szóló 2017. május 17-i 2017/828 (EU) európai parlamenti és tanácsi irányelvvel [a továbbiakban: 2017/828 (EU) irányelv] Az egyes részvényesi jogok gyakorlásáról a tőzsdén jegyzett társaságokban című 2007/36/EK hatályos társasági jogi irányelv 2. cikk i) pontjában megállapított „igazgató” fogalmával.⁴⁰

Az igazgatótanács a vállalat ügyvezetésének felügyeletéért felelős igazgatási vagy felügyeleti szerv, ha pedig nincs ilyen, az ezzel egyenértékű feladatokat ellátó személy vagy személyek.

Ezzel kapcsolatban megállapítható, hogy az igazgató fogalmában is szerepel a felügyeleti testület tagja fordulat, így kérdéses a két fogalom egymástól való elhatárolása, amelynek az implementáció során is jelentősége lehet. Az igazgatótanács fogalom a kiadott irányelvjavaslat 26. cikk (1) bekezdésében szerepel; ezek szerint az igazgatók jelentést tesznek az igazgatótanácsnak az átvilágítási intézkedések bevezetésével és felügyeletével kapcsolatban, tehát adott esetben az irányelvjavaslat szövege alapján a felügyeleti szerv tagja a felügyeleti szervnek tartozhat beszámolási kötelezettséggel.

Az irányelvjavaslat szerint az EU-s vállalatok igazgatóinak a vállalat érdekeinek szem előtt tartásával („best interest of the company”) történő eljárásra vonatkozó kötelezettségük teljesítésekor figyelembe kell venniük, hogy döntéseik rövid, közép- és hosszú távon milyen következményekkel járnak a fenntarthatósággal kapcsolatos kérdésekre nézve, adott esetben ideértve az emberi jogi, az éghajlatváltozással kapcsolatos és a környezeti következményeket is. Az igazgatói kötelezettségek megszegésére vonatkozó tagállami jogszabályoknak, egyéb szabályoknak és közigazgatási rendelkezéseknek e kötelezettség vonatkozásában is alkalmazandónak kell lenniük.

A magyar szabályozás is rendelkezik a vezető tisztségviselők általános gondossági kötelezettségéről. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 3:21. § (2) bekezdése szerint „a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a jogi személy érdekének megfelelően köteles ellátni”.

A Bizottság munkacsoporti ülésen elhangzott érvelésében azt fejtette ki, hogy ezen gondossági kötelezettség előírása nem

38 Irányelvjavaslat 25. és 26. cikk.

39 Irányelvjavaslat 3. cikk o) és p) pontja.

40 Magyarországon implementálta a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi LXVII. törvény 2. § 2. pontja.

37 Irányelvjavaslat 1. cikk (1) bekezdés b) pont.

jelenti külön felelősségi alakzat megállapítását, csak annyit, hogy a tagállami társasági jogi szabályokban már előírt általános gondossági kötelezettségbe bele kell érteni a fenntarthatósági szempontoknak való megfelelés vizsgálatát is.

Az irányelvjavaslat 26. cikk (1) bekezdése kifejezetten előírja az átvilágítási intézkedések (átvilágítási szabályzat) bevezetéséért és felügyeletéért való felelősség megállapítását („*responsible for*”), ennyiben önálló felelősségi tényállásnak is tekinthető.

A magyar szabályozásban a Ptk. 3:24. §-a a vezető tisztségviselő felelőssége keretében arról rendelkezik, hogy a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben; e jogkörében eljárva *harmadik személynek okozott károkért a jogi személy felel*. A vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta.

A magyar szabályozás szempontjából (is) ezen „felelősségi tényállás” nehezebben illeszthető a jogrendszerbe, ezen ok miatt felmerül az irányelvjavaslat szerinti szöveg további finomhangolása, amely több tagállam részéről megfogalmazódott észrevétel.

Az igazgatók szempontjából jelentősége van még a már említett klímavédelmiterv-készítési kötelezettséget előíró 15. cikknek, mert ez arról is rendelkezik, hogy az igazgatók változó javadalmazásának megállapítása esetén a vállalatoknak megfelelően figyelembe kell venniük a klímavédelmi tervvel kapcsolatos kötelezettségek teljesítését, amennyiben a változó javadalmazás az igazgatóknak a vállalat üzleti stratégiájához, hosszú távú érdekeihez és fenntarthatóságához történő hozzájárulásához kapcsolódik.

A 2017/828 (EU) irányelv (1. cikk (4) bekezdésével) szintén előírja, hogy a javadalmazási politikának hozzá kell járulnia a társaság üzleti stratégiájához, hosszú távú érdekeihez és fenntarthatóságához, és ismertetnie kell, hogy miként teszi ezt.⁴¹

Ennyiben az elérni kívánt cél (a javadalmazási politika fenntarthatósági követelmények teljesítéséhez való kötése) tekintetében szabályozási párhuzamosság lehet megállapítható, erre tekintettel az irányelvjavaslat ezen bekezdésének elhagyása is felmerülhet.

III.3. POLGÁRI JOGI FELELŐSSÉG

Az egyik leghangsúlyosabb része a kiadott irányelvjavaslatnak a *vállalat* polgári jogi felelősségre vonása lehetőségének megteremtése. A 22. cikk szövege szerint a vállalatok kártérítési felelősséggel tartozzanak, ha nem tettek eleget a káros hatások megelőzésére és megszüntetésére vonatkozó kötelezettségeiknek és *e mulasztás következtében* olyan káros hatás következett be és vezetett károkozáshoz, amelynek azonosításáról, megelőzéséről, enyhítéséről, megszüntetéséről vagy mértékének minimalizálásáról a megelőzés és megszüntetés

keretében előírt megfelelő intézkedések segítségével gondoskodni kellett volna.

A felelősség alóli mentesülés körében az irányelvjavaslat azt tartalmazza, hogy ha a vállalat a megelőzés és megszüntetés keretében megtette a szerződéses biztosítékok kérésére vonatkozó kötelezettséget, és megtette a megfelelő ellenőrzés érdekében megfelelő kiegészítő intézkedéseket is, nem felel a vele tartós üzleti kapcsolatban álló valamely közvetett partner tevékenysége miatt jelentkező káros hatásból eredő károkért. Nem mentesül a felelősség alól azonban, ha az adott körülmények között indokolatlanul számított arra, hogy a ténylegesen megtett intézkedések – többek között a megfelelés ellenőrzésével kapcsolatban – alkalmasak lesznek a káros hatás megelőzésére, enyhítésére, megszüntetésére vagy mértékének minimalizálására.

A vállalati felelősség nemcsak az EU-s, hanem a harmadik ország jogszabályai szerint létrejött vállalatokra is vonatkozik, sőt a javaslat imperatív normaként azt is előírja, hogy a felelősségre vonatkozó cikket átültető nemzeti jogszabályokban előírt felelősség kötelezően alkalmazandó legyen azokban az esetekben, amikor az érintett követelésekre alkalmazandó jog nem valamely tagállam joga.

A szabályozási kollíziót feloldandó, az irányelvjavaslat azt is tartalmazza, hogy az irányelvben foglalt polgári jogi felelősségi szabályok nem érintik a káros emberi jogi vagy környezeti hatásokkal kapcsolatos polgári jogi felelősségre vonatkozó azon uniós és nemzeti szabályokat, amelyek az ezen irányelv hatálya alá nem tartozó helyzetekkel kapcsolatos felelősségről rendelkeznek, vagy szigorúbb felelősségi szabályokat írnak elő, mint ez az irányelv.⁴²

III.4. FELÜGYELETI HATÓSÁGOK

Az irányelvjavaslat nemcsak magánjogi, hanem közjogi előírásokat is tartalmaz ennyiben, hogy 17–21. cikkeiben felügyeleti hatóságok kijelöléséről, ezek hatásköreiről és a felügyeleti hatóságok európai hálózatának létrehozásáról rendelkezik. A felügyeleti hatóságok az irányelvjavaslat alapján bevezetett kötelezettségek betartását felügyelik. A hatóság függetlenségét tagállami szinten biztosítani kell.

A felügyeleti hatóság hivatalból vagy bejelentés esetén vizsgálatot kezdeményezhet és ellenőrizhet. Az ellenőrzés eredményeként kötelezheti a vállalatot korrekciós intézkedések megtételére, de akár közigazgatási szankciót is alkalmazhat, adott esetben pénzbírságot szabhat ki. A szankcióról szóló 20. cikk azt az általános követelményt rögzíti, hogy a tagállami szabályozásnak hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciót kell bevezetnie az irányelv szerinti kötelezettségek megsértése esetére.

41 Magyarországon implementálta a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi LXVII. törvény 16. § (2) bekezdés.

42 Az irányelvjavaslat (62) preambulumbekzdése kifejezetten hivatkozik a környezeti felelősségről szóló 2004/35/EK irányelvre, és rögzíti, hogy „ez az irányelv nem gátolhatja a tagállamokat abban, hogy további szigorúbb kötelezettséget írjanak elő a vállalatok számára, vagy egyéb módon további, azon irányelvvvel megegyező célú intézkedéseket hozzanak”.

IV. ÖSSZEGZÉS

Az előzőekben leírtakból látható, hogy az irányelvjavaslat a fenntarthatóság elősegítése érdekében történő uniós fellépés részeként megvalósuló jogalkotás egyik elemeként igen ambiciózus és összetett rendelkezéseket tartalmaz. Az irányelvjavaslat egyértelművé teszi azt, hogy nem érinti az emberi jogok, a környezetvédelem és az éghajlatváltozás területén kiadott egyéb uniós jogalkotási aktusok szerinti kötelezettségeket, ugyanis ezek primátusa is rögzítésre kerül arra az esetre, ha ezek szélesebb körű vagy konkrétabb kötelezettséget írnak elő, mint az irányelvjavaslat.

A jelenlegi szöveg alapján mégis felmerül, hogy nehezebben illeszthető a más jogi aktusok alapján már előírt kötelezettségek teljesítéséhez ez az irányelvjavaslat, illetve féltő, hogy a vállalkozások számára előírandó szabályok pusztán adminisztratív kötelezettségek teljesítésében fognak kimerülni, érdemi fellépés megtétele nélkül. Ezért fontos, hogy az irányelvjavaslat további tárgyalása során az előírások pontosításával, további finomhangolással a fenntarthatóság hatékony előmozdítását szolgáló rendelkezések szülessenek, ezzel nemcsak az EU-ban, hanem globális szinten is támogatást adva a káros hatások elleni védekezésnek, megelőzésnek.